

Temanotat

Liberia – sikkerhetssituasjonen, politi og rettsapparat

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Rapportene er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2008

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A
Postboks 8108 Dep
N-0032 Oslo

Tel: 23 30 90 45

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

The massive UN operation in Liberia makes the current situation stable, but continued stability depends on the UNMIL forces' presence. The situation in Monrovia is characterised by large remaining numbers of former internally displaced and a high level of crime. The country outside Monrovia suffers from even more dilapidated infrastructure than the capital. There is no discernable pattern of revenge related to the civil war between 1989 and 2003. Widespread poverty and unemployment threatens the current stability. Reforms of police and armed forces are under way. The reforms of the police forces have met with many obstacles. There is still a huge need for reforms in the judiciary. The work of the Truth and Reconciliation Commission was suspended from March to November 2007, but will resume in January 2008. Ritual killings remain a concern of the population, but it is difficult to say how widespread the phenomenon is.

SAMMENDRAG

Den massive FN-operasjonen i Liberia gjør dagens situasjon stabil, men fortsatt stabilitet avhenger av at UNMILs styrker blir værende i landet. Situasjonen i Monrovia preges av store antall tidligere internt fordrevne og et høyt kriminalitetsnivå. I områdene utenfor Monrovia er infrastrukturen enda mer ødelagt enn i hovedstaden. Det finnes ikke noe mønster av hevnaksjoner relatert til borgerkrigen mellom 1989 og 2003. Utstrakt fattigdom og arbeidsledighet utgjør trusler mot dagens stabile situasjon. Reformen av politi og militære styrker er igangsatt. Reformene av politiet har møtt mange hindringer. Det er fremdeles et enormt behov for reformer i rettsapparatet. Arbeidet til Sannhets- og forsoningskommisjonen ble suspendert fra mars til november 2007, men vil bli gjenopptatt i januar 2008. Ritualdrap bekymrer befolkningen, men det er vanskelig å si hvor utbredt fenomenet er.

Foto: Georg Rønnevig.

INNHold

1. Generelt om sikkerhetssituasjonen	5
2. Sikkerhetssituasjonen i ulike deler av landet	6
2.1 Monrovia	6
2.2 Liberia utenfor Monrovia	6
2.2.1 Grenseområdene mot Guinea.....	7
2.2.2 Grenseområdene mot Elfenbenskysten og Sierra Leone.....	7
2.2.3 Kystområdene fra Buchanan til Harper.....	7
2.2.4 Gummiplantasjer okkupert av tidligere stridende.....	7
3. Kommunikasjon og bevegelsesfrihet.....	9
3.1 Standarden på vegnettet.....	9
3.2 Sikkerheten på vegnettet.....	10
4. Tidligere stridende og forhold relatert til borgerkrigen	11
4.1 Forskjellige demobiliseringsmønstre hos tidligere stridende	11
4.1.1 Demobilisering og reintegrering i Monrovia.....	11
4.1.2 Demobilisering og reintegrering i rurale områder og lokale fylkessentra	12
4.1.3 Helgardingstaktikker.....	13
4.2 Uro skapt av misfornøyde tidligere stridende.....	13
4.2.1 I hvilken grad er tidligere stridende en risiko for befolkningen ellers?.....	13
4.2.2 Faren for at stridende vil ta opp våpen igjen i ulike konflikter i regionen.....	13
4.3 Utbredelse av hevnaksjoner relatert til handlinger under borgerkrigen	14
5. Politi og militære styrker.....	17
5.1 Reform av politiet.....	17
5.2 Reform av militære styrker	19
6. Rettsapparatet	21
6.1 Situasjonen i rettsapparatet.....	21
6.2 Reform av rettsapparatet.....	23
7. Sannhets- og forsoningskommisjonens virksomhet.....	26
8. Rituelle drap	27
9. Referanser.....	29

1. GENERELT OM SIKKERHETSSITUASJONEN

I kvartalsrapporten til FNs generalsekretær publisert i august 2007, beskrives sikkerhetssituasjonen som generelt rolig og stabil. Samtidig rapporteres det om flere episoder med uro, særlig koblet til manglende utbetalinger av lønn til universitetsansatte og tidligere stridende som er holdt utenfor demobiliseringsprogrammer. Sikkerhetssituasjonen i grenseområdene mot Sierra Leone, Guinea og Elfenbenskysten betegnes som stabil. (UN Secretary General 2007b:1-2.)

Rapporten nevner en rekke trusler mot dagens stabile situasjon, blant andre:

- Voldskriminaliteten i landet er stigende, både hva angår væpnede ran og voldtekter.
- Rettsapparatet er svakt.
- Det finnes en rekke grupper som er misfornøyde med situasjonen, særlig arbeidsløse tidligere stridende, avskjedigede soldater og politifolk.
- Den store arbeidsledigheten blant ungdom og unge voksne, og økte motsetninger basert på sosial bakgrunn og etnisitet.

Under en tjenestereise til Liberia i september 2007, understreket flere kilder¹ at den nåværende stabiliteten i landet i det store og hele skyldes den massive FN-operasjonen. Selv drøyt fire år etter borgerkrigens slutt i august 2003 gjenstår det fremdeles mye arbeid før Liberias politistyrke er selvdreven, og den første gruppen nyutdannede soldater ble først uteksaminert i august 2007. Flere gikk så langt som til å si at hvis FN-styrkene ble trukket ut i dag, ville det være stor fare for at Liberia igjen ville gå gjennom en full sikkerhetsmessig kollaps.

Crisis Group publiserer månedlige oversikter – *CrisisWatch*² – over sikkerhetssituasjonen i konfliktområder rundt om i verden. Situasjonen i Liberia har der gjennomgående blitt beskrevet som stabil eller bedret helt siden desember 2004.

¹ Særlig gjaldt dette representanter for Flyktningshjelpen, FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), og UNMIL. Dette synet ble også bekreftet generelt av våre andre samtalepartnere, både liberianske og andre.

² Tilgjengelig på <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1200&l=1>.

2. SIKKERHETSSITUASJONEN I ULIKE DELER AV LANDET

2.1 MONROVIA

Sikkerhetssituasjonen i hovedstaden er svært tett koblet til de sosioøkonomiske forholdene for befolkningen i byen. Da borgerkrigen ble avsluttet i august 2003, hadde store deler av Liberias befolkning søkt tilflukt i Monrovia. Mange av disse har vendt tilbake til andre områder av landet gjennom ulike programmer i regi av liberianske myndigheter og FN.³ Dette gjør at presset på infrastrukturen i byen har avtatt noe. Flyktinghjelpens stedlige representant opplyste at byen imidlertid fortsatt har en befolkning på anslagsvis 1,2 til 1,4 millioner, med en infrastruktur beregnet på knapt en tredjedel.⁴ I tillegg er denne infrastrukturen til en stor del smadret etter mange år med borgerkrig og plyndring.

Myndighetene programmene for retur av internt fordrevne i april 2006, og dermed blir store deler av Monrovias befolkning nå definert som ”urban squatters”. Den positive økonomiske utviklingen i Monrovia innebærer paradoksalt nok større problemer for disse: Når investorer overtar en bygning for å pusse den opp igjen eller rive og bygge nytt, er det alltid store antall mennesker som mister tak over hodet. Det finnes heller ikke lenger noe system for å gjenbosette dem (verken i Monrovia eller ved tilbakevending til landsbygda). Dette bidrar til større sosial uro i byen, tross noe økte investeringer fra utenlandske interesser.

Under Landinfos besøk i Liberia i september 2007 var kildene samstemte i at kriminaliteten i Monrovia ble stadig verre, og på flere vis verre enn i andre deler av landet.

2.2 LIBERIA UTENFOR MONROVIA

UNMIL (United Nations Mission in Liberia) har pr desember 2007 utplassert om lag 14 000 soldater på et område litt større enn Østlandet.⁵ Ifølge ansatte hos Flyktinghjelpen har UNMILs personell jenvt over et godt rykte i Liberia. De er ikke kjent med at UNMIL-folk har rykte på seg for å være involvert i korrupsjon.

Da Landinfo besøkte Liberia i september 2007 var det tydelig at UNMIL var godt spredt utover landet. Tross et tungt nærvær i Monrovia, er store deler av UNMIL-styrkene utplassert ute i hele landet.⁶

³ De som hadde søkt tilflukt i Monrovia under borgerkrigen fikk blant annet ikke anledning til å stemme i valget på parlament og president i Monrovia, men måtte reise tilbake til opprinnelsesstedet for å registrere seg som velgere.

⁴ Representanter for den statlige enheten LRRRC (Liberia Refugee Repatriation Resettlement Committee) understreket imidlertid i møte med Landinfo i september 2007 at det er grunn til å tro at migrasjonen fra landsbygda inn til Monrovia ville vært betydelig, også om landet hadde unngått borgerkrig. Det er svært stor migrasjon til storbyene i hele regionen, også i landene som har vært skånet for den typen væpnet konflikt som Liberia har vært gjennom.

⁵ Liberias areal er på 111 369 km², mens arealet til Akershus, Oslo, Vestfold, Østfold, Hedmark, Oppland, Buskerud og Telemark til sammen utgjør 94 578 km².

⁶ De jevnlig rapportene fra FNs generalsekretær om situasjonen i landet inneholder oversikter over hvor styrkene er utplassert. Se UN Secretary General 2006a, 2006b, 2006c, 2006d, 2007a og 2007b for mer informasjon.

2.2.1 Grenseområdene mot Guinea

I 2005 og 2006 kom det jevnlig rapporter om at situasjonen i grenseområdene mot Guinea, særlig i Nimba fylke, var svært anspent i forbindelse med at etniske mandingoer vendte tilbake fra leire i Guinea hvor de har oppholdt seg siden krigen. Spenningen hadde særlig sammenheng med konflikter om eiendomsrett til jordbruksland på landsbygda og bygninger i byene. En del av disse konfliktene er fremdeles uløste, men flere organisasjoner – blant andre norske Flyktninghjelpen i samarbeid med UNHCR og liberianske Catholic Justice and Peace Commission – jobber med meglings rundt denne typen konflikter.⁷

2.2.2 Grenseområdene mot Elfenbenskysten og Sierra Leone

Grenseområdene mot de to andre nabolandene Elfenbenskysten og Sierra Leone har gjennomgående vært roligere. Tidvis har voldshandlinger i de sørvestlige delene av Elfenbenskysten ført til at grupper har søkt trygghet i Liberia. Dette gjelder både liberianere som på et tidligere tidspunkt hadde søkt tilflukt i Elfenbenskysten, men som nå følte situasjonen der verre enn i hjemlandet, og ivorianere.

Gjennom 2007 har situasjonen i det sørvestlige Elfenbenskysten vært relativt stabil, og i liten grad påvirket situasjonen i de tilstøtende områdene av Liberia.

2.2.3 Kystområdene fra Buchanan til Harper

Kystområdene fra Buchanan til Harper var mindre utsatt for krigshandlinger enn Monrovia og innlandet mot Guinea og Elfenbenskysten under de ulike fasene av borgerkrigen. Samtidig er infrastrukturen i disse områdene enda dårligere utbygget enn mye av resten av landet, slik at det var relativt liten tilstrømming av flykninger hit. Siden disse områdene ble mindre berørt av krigshandlinger og flyktingestrømmer, har de også vært mindre konfliktfylte enn Monrovia og grenseområdene mot Guinea og Elfenbenskysten etter at borgerkrigen ble avsluttet. Samtidig er problemene med kriminalitet her som ellers på landsbygda, mens avstanden til Monrovia gjør det enda vanskeligere å få offentlige tjenestemenn til å ta stillinger i rettsapparatet og offentlig forvaltning her enn ellers.⁸

2.2.4 Gummiplantasjer okkupert av tidligere stridende

Etter borgerkrigen er flere større gummiplantasjer blitt okkupert av tidligere stridende. Dette gjelder blant annet en plantasje sørøst i landet i fylket Sinoe, Guthrie-plantasjen som ligger i fylkene Bomi og Grand Cape Mount (bare 46 kilometer fra Monrovia) og Cocopa-plantasjen i Nimba. (Se UNMIL 2006 for utfyllende informasjon.) Her driver tidligere stridende gummiutvinning i områder hvor verken statlige myndigheter eller UNMIL har kontroll.

⁷ For mer informasjon om denne tematikken, se Landinfo 2008, del 6 – Eiendomskonflikter mellom tilbakevendte og andre.

⁸ Det er betydelig lettere å rekruttere kvalifiserte folk til områder av Liberia som kan nås med bil fra Monrovia på 3-5 timer, siden disse da har bedre mulighet til å pendle daglig eller flere ganger i uka mellom Monrovia og arbeidsstedet.

Siden president Sirleaf-Johnson ba UNMIL om assistanse med å få disse områdene under kontroll i mai 2006, har UNMIL fått kontroll med flere av dem, men ikke alle:

51. UNMIL is supporting the Government in its efforts to revive Liberia's rubber industry by assisting in the recovery of plantations, including those that are illegally occupied by ex-combatants. The Mission continues to provide security at the Guthrie rubber plantation, which was recovered and placed under the management of an interim team established by the Government. The security situation on the Cocopa rubber plantation, another illegally occupied property, has improved significantly following the collection of single-barrel shotguns from the plantation's residents. As a result, the Government was able to transfer the management of the plantation to the concession owner in April. The Government's re-possession of the Sinoe rubber plantation has been delayed owing to the poor state of the roads in Sinoe County. The plantation is currently being occupied by ex-combatants, who are exploiting the lack of State authority in the area to extract rubber illegally. (UN Secretary General 2007b:10-11.)

Gummiplantasje, Bomi fylke (foto: Geir Skogseth).

3. KOMMUNIKASJON OG BEVEGELSESFRIHET

3.1 STANDARDEN PÅ VEGNETTET

Vegnettet ute i distriktene utenom Monrovia og omegn var dårlig utbygget allerede før urolighetene i landet startet på 1980-tallet. Vanskjøtsel og ødeleggelse gjennom de forskjellige fasene av borgerkrigen har gjort situasjonen enda verre:

Liberia's road system is patchy and in extremely poor condition following years of civil war. There are only a handful of main roads, and according to World Bank data (from African Development Indicators 2004) in 1999 just 6.2% of the total network of some 10,600 km was surfaced. (EIU 2006:18.)

I den ellefte kvartalsrapporten fra FNs generalsekretær går det fram at ingeniører tilknyttet UNMIL har ledet arbeid med å rehabilitere mer enn 2500 kilometer veg, altså rundt en fjerdedel av landets vegnett (UN Secretary General 2006b:10). I noen tilfeller er det også bygget vegforbindelse på steder hvor det ikke fantes veg før borgerkrigen, men her gjenstår det mye. Også senere kvartalsrapporter fra FNs generalsekretær refererer til prosjekter for rehabilitering av veger og bruer (se UN Secretary General 2006c:11 og 2006d:10).

"Riksvegstandard" – vegen mellom Ganta og Graie, Nimba fylke (foto: Geir Skogseth).

Under Landinfos reise til Liberia i september 2007 fikk vi gjennom Flyktninghjelpen mulighet til å dra til Tubmanburg i Bomi fylke, og til Ganta og Graie i Nimba fylke. Vegstandarden til Tubmanburg var forholdsvis bra, men dette er da også den best holdte landevegsstrekningen i Liberia. Like fullt hadde den et delvis hullede vegdekke. Landevegen nordøst fra Monrovia til Nimba var i nesten like bra forfatning fram til Gbarnga i Bong fylke, men derfra til Ganta i Nimba fylke var standarden betydelig dårligere, og vegdekket helt borte mange steder på grunn av erosjon. Fra Ganta til Graie var det enda dårligere fatt.⁹ Ifølge Flyktninghjelpens stab blir situasjonen enda verre lengre sørover mot Zwedru og Harper på kysten ved grensen til Elfenbenskysten.

3.2 SIKKERHETEN PÅ VEGNETTET

Sikkerhetssituasjonen på vegnettet er betydelig bedret i og med UNMILs tilstedeværelse rundt i landet. UNMILs styrker er godt spredt ute i distriktene. Det er grunn til å anta at kriminalitet er et problem på vegene i Liberia, særlig på nattetid, men landevegsrøveri etter mørkets frambrudd er utbredt i hele regionen. Flyktninghjelpen opplyste til Landinfo i september 2007 at de søkte å unngå kjøring på landevegene etter at det var blitt mørkt, av hensyn til stabens sikkerhet.

UNMIL-sjekkpunkt – hovedvegen fra Monrovia til Ganta i Nimba fylke (foto: Geir Skogseth).

⁹ Selv uten særlig trafikk på vegen, tok det mer enn fire timer å kjøre de om lag to hundre kilometrene fra Monrovia til Ganta. De rundt 70 kilometrene fra Ganta til Graie tok i overkant av to timer å kjøre.

4. TIDLIGERE STRIDENDE OG FORHOLD RELATERT TIL BORGERKRIGEN

Uro skapt av misfornøyde tidligere stridende har gjentatte ganger ført til bekymring siden krigshandlingene opphørte i Liberia på sensommeren 2003. De fleste analyser av situasjonen i landet understreker at reintegrering av tidligere stridende ved å få dem over i annen produktiv virksomhet må til for å skape varig fred i landet. Dette synet ble bekreftet av samtlige kilder Landinfo hadde møter med i Liberia i september 2007. Kilden understreket også at dette gjelder undersysselsatte unge voksne generelt. At dette mislyktes på slutten av 1990-tallet er én av de viktigste årsakene til at borgerkrigen blusset opp igjen, følgelig tas faren for at dette kan skje nok en gang svært alvorlig.

4.1 FORSKJELLIGE DEMOBILISERINGSMØNSTRE HOS TIDLIGERE STRIDENDE

Den svenske antropologen Mats Utas drev feltarbeid blant tidligere stridende i Liberia i den forholdsvis rolige perioden mellom 1997 og 2000. I hans studie (Utas 2003) går det fram at tidligere stridende forholder seg forskjellig til situasjonen sin i fredstid.

4.1.1 Demobilisering og reintegrering i Monrovia

En ganske betydelig gruppe av de tidligere stridende velger å oppholde seg i Monrovia. Disse nøler i stor grad med å vende tilbake til opprinnelsesstedene sine (det er relativt få som faktisk er født og oppvokst i Monrovia), og mange er også tilbakeholdne med å ta kontakt med nær familie (både i og utenfor Monrovia) – i den grad de vet hvor de befinner seg. Det kan være mange årsaker som ligger bak dette:

All the individuals in the Palace¹⁰ had personal reasons for not returning to their families or places of origin. Circumstances within their local opportunity structure, such as inheritance factors, access to land and resources, marital status etc, all played a crucial role in whether an individual chose to return home. (Utas 2003:63.)

Det er viktig å understreke at når mange nøler med å vende tilbake og ta kontakt med familie, så skyldes det ikke bare usikkerhet i forhold til hvordan de vil bli mottatt på grunn av forkastelige ting de gjorde under krigen. En annen viktig årsak er at de er akutt klar over sterke forventninger fra nær familie om at de må komme tilbake med mer enn de hadde da de dro:

Another important reason for staying away was often a prevalent sense that to go back, one needed some proof that the years away had not been wasted. To prove success on return was of immediate importance, and could be done by returning in nice clothes, with money in your pocket, a car or even a completed education. (Utas 2003:64.)

¹⁰ Stedet hvor Utas' informanter i Monrovia bodde.

Mange tidligere stridende i Monrovia deltar eller har deltatt i utdanningsprogrammer og andre reintegreringstiltak, men har ofte store problemer med å komme i arbeid etterpå. Dette fordi det er en generell skepsis mot tidligere stridende som sees på som upålitelige og uberegnelige, men også fordi det ofte er begrenset etterspørsel etter ferdighetene de tilegner seg i utdanningsprogrammene. Samtidig innebærer programmene i det minste midlertidig sysselsetting og inntekt:

Irrespective of what kind of skilled training they undertook, and whatever trainee position the NGO managed to arrange, very few students were actually able to obtain any stable work. Well aware of such limits, participation in reintegration and rehabilitation programs generally served as a means of getting away from the daily grind, and to enjoy the logistic advantages of these programs. (Utas 2003:235.)

4.1.2 Demobilisering og reintegrering i rurale områder og lokale fylkessentra

En del velger å vende tilbake til opprinnelsesområdene sine, og her skjer ofte reintegreringen relativt raskt og nesten forbausende smertefritt. Utas har følgende eksempel fra Sinoe fylke, sør i Liberia fra 1998, noen måneder etter at krigshandlingene var over:

In post-war Sinoe County, excombatants, originating from all over Liberia, dwelled in the urban centre of Greenville. In rural areas, excombatant youths were mainly of Kru and Sarpo origin (and a few Bassa), originating in Sinoe County itself. In contrast to the youth hanging out in Greenville, most youths in the rural areas had already returned to their villages. The process of spontaneous social reintegration was remarkably rapid there. (Utas 2003:238.)

Utas (2003:239) peker imidlertid på at vellykket reintegrering i lokalsamfunnet, også på landsbygda, later til å forutsette at de tidligere stridende kan tre inn i en voksenrolle. Det vil si at de får tilgang på egen jord å dyrke og kan stifte familie, og dermed slipper å tre tilbake i en ungdomsrolle hvor de må innrette seg etter foreldre og andre autoritetspersoner. (Hovedtesen hans er at unges følelse av å være marginaliserte og uten autonomi i lokalsamfunnet var en viktig årsak til at de, særlig de unge mennene, var så lette å rekruttere til væpnede grupper under krigen.)

Under feltarbeid i fylkessenteret Ganta i Nimba fylke, påviste Utas at tidligere stridende var i stand til å reintegreres ved å komme i arbeid, både håndverksyrker av ulike slag og handelsvirksomhet. De ble i relativt liten grad sett på med mistenksomhet og frykt av omgivelsene, tross at det var allment kjent at de var tidligere stridende. Relativt stabilt arbeid og deltakelse i menighetsarbeid bidro positivt til dette (Utas 2003:240-245). Men også i byer utenfor Monrovia nøler en del tidligere stridende med å vende tilbake til lokalsamfunnet sitt – motivene her er veldig like dem som beskrives for samme gruppe i Monrovia:

[They] were delaying their return home until they could bring something with them to prove that they had managed well – that they had got something out of the experience. To return in rags was not a prospect. (Utas 2003:246.)

4.1.3 Helgarderingstaktikker

Mats Utas peker på at tidligere stridende som opplever det helt eller delvis problematisk å reintegreres i lokalsamfunnet ofte vil forsøke en taktikk med å helgardere seg. Mange ser at det er risikabelt å satse alt på reintegreringsprogrammer, og beholder derfor kontakt med nettverk de dannet som stridende:

[There] was also a kind of post-war standby mentality, where it became tactically important also not only to reintegrate, but to maintain contacts with commanders as well as rank and file within war-networks, just in case the war would start up all over again. (Utas 2003:226-227.)

Personer som beholder kontakten med nettverk fra krigen vil åpenbart være lettere å rekruttere inn i slike grupper igjen (se nedenfor).

4.2 URO SKAPT AV MISFORNØYDE TIDLIGERE STRIDENDE

Det kommer jevnlig rapporter om demonstrasjoner og andre markeringer fra tidligere stridende som er misfornøyde med innholdet i DDRR¹¹-programmer. De mener seg for eksempel ekskludert fra slike programmer, at de må vente for lenge på å delta i dem, osv. FNs generalsekretær har pekt på dette som en trussel mot stabiliteten i Liberia i flere av sine kvartalsrapporter. Slik uro er også gjentatte ganger blitt omtalt i internasjonale media.¹²

4.2.1 I hvilken grad er tidligere stridende en risiko for befolkningen ellers?

Som nevnt ovenfor har en ganske stor andel av befolkningen i Liberia vært involvert i krigen på én eller annen måte, og har dermed en form for tilknytning til tidligere stridende. Problemene liberianere opplever i forhold til tidligere stridende er primært knyttet til de mange tilfellene der tidligere stridende ikke er reintegrert, men utgjør en undersysselsatt gruppe med krigserfaring som ofte livnærer seg gjennom kriminell virksomhet. Siden mange av de stridende – kanskje et flertall – gikk inn i væpnede grupper for å forsvare seg selv og sin familie, og ikke av ideologiske årsaker, har få av dem i dag noe motiv for å opprettholde konfliktene fra krigstiden. Faren for samfunnet ligger heller i at undersysselsatte tidligere stridende livnærer seg gjennom vinningskriminalitet, og at de vil være lette å overtale til på ny å gå inn i væpnede grupper hvis de blir forsøkt rekruttert av krefter i Liberia eller nabolandene.

4.2.2 Faren for at stridende vil ta opp våpen igjen i ulike konflikter i regionen

Human Rights Watch trekker fram dette temaet som svært viktig i forhold til fortsatt stabilitet:

¹¹ Disarmament, Demobilisation, Rehabilitation and Reintegration.

¹² Se for eksempel IRIN 2007a.

Perhaps the single greatest threat to continued stability in Liberia is the failure to ensure that the thousands of former fighters are effectively reintegrated into their communities. A large mass of idle frustrated ex-combatants are vulnerable for re-recruitment into another armed conflict as well as likely to participate in criminal or other destabilizing activities in Liberia. (HRW 2005b:29.)

Men her er det ikke bare snakk om at faren er stor for at stridende vil kunne ta opp våpen på nytt i framtida – det finnes allerede flere eksempler på at tidligere stridende med krigserfaring fra Liberia er blitt rekruttert til væpnede grupper etter 2003. Dette gjelder særlig i det ustabile området vest i Elfenbenskysten, hvor alle grupper på begge sider av konflikten har rekruttert tidligere stridende fra Liberia og Sierra Leone. Dette har også foregått i Guinea, hvor den politiske situasjonen har vært svært usikker i flere år. Her har både miljøer tilknyttet nåværende president Lansana Conté og andre med store maktambisjoner dannet væpnede grupper som forberedelse til maktkamp når Conté faller fra eller blir nødt til å gi fra seg makten av helseårsaker (Crisis Group 2006c).

Human Rights Watch intervjuet rundt 60 tidligere stridende i 2004. Av disse opplyste rundt 40 at de var blitt forsøkt rekruttert til én eller flere væpnede grupper i Elfenbenskysten og Guinea (HRW 2005a:4). Også Crisis Group har dokumentert slik rekruttering. Ett mønster gjaldt liberianere som var med i opprørsgruppen MODEL¹³ (Crisis Group 2004a:4, Crisis Group 2004b:2) og med krahn-bakgrunn (Crisis Group 2006a:3) til Gbagbo-lojale militser i Elfenbenskysten. Et annet mønster gjaldt tidligere stridende i Monrovia til grupper i Guinea (Crisis Group 2004b:21). Historien viser dessuten at slik rekruttering har skjedd i forkant av at konflikter har blusset opp igjen i både Liberia og Sierra Leone (Crisis Group 2004b:2).

Gjennom 2007 har det vært mindre fokus på faren for at tidligere stridende fra Liberia og ellers i regionen skal bli involvert i væpnet konflikt i ett eller flere av disse fire landene. Dette har antakelig sammenheng med at situasjonen i Elfenbenskysten har blitt roligere, og at den har holdt seg rolig i Guinea og Sierra Leone. Imidlertid er det fremdeles usikkerhet rundt den politiske utviklingen i både Guinea og Elfenbenskysten. Uroen rundt hva som vil skje ved president Lansana Contés død i Guinea er fremdeles stor. Ouagadougou-avtalen som ble undertegnet av partene i konflikten i Elfenbenskysten i mars 2007, har ikke endret de dype konfliktlinjene i vesentlig grad.¹⁴

4.3 UTBREDELSE AV HEVNAKSJONER RELATERT TIL HANDLINGER UNDER BORGERKRIGEN

Utbredelsen av hevnaksjoner motivert av ting som skjedde under krigshandlinger i periodene 1990-1997 og 2000-2003 er liten. En viktig årsak til dette er at nær sagt ingen som levde i Liberia gjennom disse periodene var uberørt av krigens dynamikk, og det var umulig å ikke være involvert på en eller annen måte:

¹³ Movement for Democracy in Liberia.

¹⁴ Se IRIN 2007b, IRIN 2007c.

During the war it was crucial for every family to have someone – a son, an uncle, or another close relative – in the rebel army in control of the area; otherwise, family members would constantly be harassed and farms and property looted. (Utas 2003:16.)

Skillet mellom tidligere stridende og sivile i Liberia er altså ikke entydig. Mange har vekslet mellom disse rollene gjennom konflikten siden den startet tidlig på 1980-tallet, og særlig siden 1990:

[w]e should also take into consideration that, in Lofa as in many other places in rural Liberia, the concept of 'non-combatants' simply does not make much sense. (Bøås & Hatløy 2006:35.)

Det vil med andre ord være ytterst få liberianere som ikke har hatt nære slektninger involvert. De fleste kan derfor sette seg inn i hvorfor folk gikk inn i væpnede grupper. Det betyr også at liberianere flest kjenner godt til hva slags betingelser stridende levde under, og hvordan det påvirket oppførselen deres:

Even most so-called perpetrators are severely limited in their agency: to survive, civilians are often forced to participate in war trade, while fighters are forced by their commanders to participate in atrocities. Likewise, commanders are forced to command so as to keep their men in place and the enemy terrified. (Utas 2003:174.)

Fra feltarbeid i Sinoe County sør i Liberia forteller Utas følgende:

Discourses of reconciliation prevailed among the adult generation. Indeed, their sons and daughters had committed crimes in the area, even direct assaults on family and kin, "but they are our sons and daughters, so we have to forgive them", was the common answer to how this was possible. Protection of self and family was a main incentive for youth as they joined with rebel forces in the first place, and this further enhanced the mode of forgiveness. (Utas 2003:238.)

Dette bildet ble også gjennomgående bekreftet av dem Landinfo hadde møter med i Monrovia i september 2007. UNHCRs stedlige representant påpekte at de ikke kjenner til at konflikter fra borgerkrigstida fortsetter "under overflaten". På grunn av den massive tilstedeværelsen av internasjonale bistandsarbeidere og UNMIL-styrker over hele landet, mente hun også at slike konflikter ville vært kjent hvis de fremdeles pågikk. Hun understreket at de konflikter tidligere stridende har med andre som regel blir løst gjennom tradisjonelle strukturer for konfliktløsning – som landsbyråd og megling fra eldre i lokalsamfunnet. Samtidig hadde hun ikke hørt om ett eneste tilfelle av hevnaksjoner mot familiemedlemmer av tidligere stridende siden hun kom til Liberia i juni 2005.

Det samme bildet fikk Landinfo presentert av Augustine Toe, leder av Catholic Justice and Peace Commission (JPC). Toe opplyste at JPC ikke kjenner til hevnaksjoner eller drap av denne typen, verken mot tidligere stridende eller deres slektninger.

Det ble bekreftet av representanter for LRRRC, som også pekte på at tidligere stridende har fått et amnesti av myndighetene, og at det er opptil Sannhets- og forsoningskommisjonen (TRC) å gå gjennom overgrep og menneskerettighetsbrudd begått fra 1979 til borgerkrigens slutt i 2003.

Også representanter for Flyktninghjelpen som jobber ute i felten i distriktene kunne bekrefte dette bildet. De påpekte at i den grad hevn for ting som skjedde under borgerkrigen forekommer, så er det primært avgrenset til den politiske eliten. Det er derimot ikke noe generelt fenomen tidligere stridende imellom, eller mellom tidligere stridende og sivilbefolkningen for øvrig.

Hevnaksjoner mot tidligere stridende eller deres pårørende fra ofre eller deres pårørende blir heller ikke nevnt i årsrapporter fra Amnesty International, Human Rights Watch, US State Department eller svensk UD.¹⁵

¹⁵ Se Amnesty 2007, HRW 2007, US State Department 2007 og Utrikesdepartementet 2007.

5. POLITI OG MILITÆRE STYRKER

Da konflikten i Liberia ble avsluttet i 2003, ble det sett på som helt uunngåelig å reformere både politiet og landets militære styrker. Hæren har vært assosiert med ulike fraksjoner gjennom hele konflikten i Liberia, en utvikling som startet allerede tidlig på 1980-tallet da Samuel Doe hadde makten i landet. Da krigshandlingene hovedsakelig opphørte på ettersommeren 2003, var hæren å regne som én av flere væpnede militsgrupper under Charles Taylors kontroll. Politiet var på sin side gjennomkorrupt, udugelig og brukte i stor grad utenomrettslige metoder og avstraffelser uten rettergang.¹⁶ (Rettsapparatet fungerer heller ikke som det skal, se kapittel 6 nedenfor.) Human Rights Watch har beskrevet situasjonen slik:

Decades of corruption and mismanagement and nearly fourteen years of civil war led to the near collapse of the judicial system. The Liberian police and army have for decades been used as a repressive arm of successive governments and their ruling parties and been the source of considerable instability, corruption, and human rights violations. Their institutionalized corruption has led to considerable mistrust, fear, and disrespect. Soldiers and police have over the years enjoyed near complete immunity from prosecution for all sorts of violations, including extortion at military and police checkpoints, the looting of villages, rape of women in police custody, and the execution of alleged rebels and collaborators. (HRW 2005b:20.)

Gjennom FNs sikkerhetsråds resolusjon 1509 av 19. september 2003, ble FNs misjon i Liberia – UNMIL – opprettet. Dette innebar at 15 000 styrker overtok for hæren for å sikre ro og stabilitet i landet. 1115 sivile politifolk ble også satt inn for å garantere lov og orden i samarbeid med liberiansk politi (Crisis Group 2003:1). På grunn av problemene knyttet til eksisterende militære styrker og politistyrker, ble det i henhold til fredsavtalen inngått i Accra igangsatt reformer av begge styrker.

5.1 REFORM AV POLITIET

I den siste kvartalsrapporten fra FNs generalsekretær (fra august 2007) beskrives progresjonen med reform av politiet slik:

Rebuilding the Liberian National Police

20. UNMIL has achieved the initial target of providing basic training for 3,500 police officers by 30 June. To date, 3,522 police officers have graduated from the National Police Academy. The first all-female class, comprising 110 police recruits, began training on 4 June after completing the special Ministry of Education/Liberian National Police/United Nations police educational support programme. In addition, several advanced programmes designed to strengthen the supervisory and specialized capacities of the national police are ongoing.

¹⁶ En portrettartikkel om Mark Kroeker, UNMILs politikommisjonær i Liberia i 2004 og deler av 2005, gjengitt i det litterære tidsskriftet *Granta*, gir et nyansert bilde av utfordringene UNMIL sto og står overfor i omstruktureringen av Liberias politi (Bergner 2005). Artikkelen er nyttig bakgrunnslesning, selv om situasjonen på mange måter er endret til det bedre siden den sto på trykk.

21. However, the deployment of the Liberian National Police to the counties continues to be hampered by lack of funding, basic infrastructure and police equipment, including vehicles and communications. To date, only 676 police personnel have been deployed to the 15 counties. The Inspector General of the Liberian National Police informed the assessment mission that the most pressing needs of the police are adequate funding; equipment, especially communications equipment, vehicles, vehicle maintenance facilities and forensic laboratory equipment; training of specialists; police infrastructure in the counties; development of managerial capacity and elimination of corruption. (UN Secretary General 2007b:5.)

I samme rapport gis det også konkrete eksempler på hva slags utfordringer politistyrken har med logistikk og utstyr:

22. On 20 June, the technical assessment mission visited the Liberian National Police county headquarters in Bomi and Grand Cape Mount Counties, where it witnessed first-hand the administrative and logistical challenges facing the police. Owing to a lack of communication facilities in these county headquarters, police officers use their personal mobile phones to meet their reporting responsibilities to their commanders and to communicate among themselves, as well as to police headquarters. In Grand Cape Mount County, where the police have only one vehicle and a motorbike for use by 42 officers, the county commander pays for the fuel and maintenance of the vehicle from his own salary. He also provides the fuel for a donated generator and food for detainees from his personal resources. (UN Secretary General 2007b:5-6.)

Human Rights Watch har påpekt at kvalitetskontrollen av nye politifolk ikke har vært så god som den burde:

These problems¹⁷ resulted in a police vetting process that was disorganized, inefficient, and most likely ineffective in ensuring that the new Liberian National Police would truly represent a break with the past. One indication of such an outcome is that it appears that very few applicants have actually been removed because of their involvement in human rights abuses. According to CIVPOL officials, of the 1903 new applicants and 2060 current LNP officers under review, none of the new applicants and only twenty-eight of the current officers were disqualified for human rights abuses. However, according to a member of the UNMIL human rights section, of 3654 names submitted to it by CIVPOL by mid-February, it sent back negative information—including allegations of human rights abuses—on 1277 names. (HRW 2005b:23.)

I intervjuer med Crisis Group har menneskerettighetsfolk innenfor UNMIL-systemet og representanter fra Liberias sivile samfunn bekreftet disse forholdene (Crisis Group 2006a:6 n31).

¹⁷ Beskrevet i detalj i HRW 2005b:21-23.

Flyktninghjelpens stedlige representant i Liberia påpekte under et møte i Monrovia september 2007 at kapasiteten til det lokale politiet fremdeles er dårlig, tross det store fokuset på reform innenfor politistyrkene gjennom flere år. Ansatte i Flyktninghjelpen med arbeid ute på lokalplan fortalte at det er utbredt at politiet som bemanner vegsperringer på landsbygda presser de passerende for bestiktelser.¹⁸ Dette gjelder også de nytdannede politifolkene. UNMILs soldater, som ofte er stasjonert kloss opp til disse politisperringene, griper ikke inn mot dette.

Det har tidligere vært et problem at mandingoer har vært mer utsatt for press ved slike vegsperringer enn andre, men amerikanske myndigheter rapporterte i 2006 at dette ikke lengre er tilfelle:

LNP officers reportedly subjected travelers to arbitrary searches and petty extortion at checkpoints in and around Monrovia; however, unlike in the previous year, ethnic Mandingos were not singled out for such harassment. (US State Department 2006:seksjon 2d.)

5.2 REFORM AV MILITÆRE STYRKER

Rekrutteringsplakat for Armed Forces of Liberia (AFL), Monrovia (foto: Geir Skogseth).

Etter at borgerkrigen ble avsluttet i august 2003, tok Amerikanske myndigheter på seg å gjennomføre en full omstrukturering av Liberias militære styrker:

In the second [security sector reform phase], the U.S. will train a new army. The State Department subcontracted this responsibility to DynCorp, one of two private companies that have fiveyear contracts to provide military support services.

¹⁸ Dette er imidlertid på ingen måte unikt for Liberia. I de fleste land i regionen har politiet slike vegsperringer hvor de krever bestiktelser av de forbipasserende, særlig på landevegene.

This process has begun with complete demobilisation of the Doe-era (1980-1996) and Taylor-era (1997-2003) forces, as well as the defence ministry. Army and ministry will then be built up from scratch, with recruits passing physical and skills tests and a rigorous vetting to ensure they have not committed human rights abuses, war crimes or felonies. Then they will undergo a fifteen-week program based on U.S. basic training, with particular emphasis on the law of war, human rights, and the principles of civilian control of the military.

The new force of 2,000 will have an officer corps structured like that of the U.S. army.[...] While the former military had more officers than soldiers, the new will have only a handful of generals, colonels, and lieutenant colonels and a drastically reduced number of lieutenants and captains. Some non-commissioned officers will be chosen during basic training for leadership potential and given further training. Others from the old forces will be re-recruited, vetted and trained. The new ministry, of approximately 100, will be schooled in a small staff college for eight to twelve weeks. At least at first, the military will not have tanks, artillery, an air force, or coast guard. (Crisis Group 2006a:5.)

Ifølge IRIN ble de første 110 rekruttene tatt inn til trening i Liberias nye hær i juli 2006. Bilder av samtlige rekrutter ble trykket i pressen slik at publikum fikk sjansen til å melde fra hvis rekruttene har begått menneskerettighetsbrudd tidligere (IRIN 2006b). Human Rights Watch har kritisert bruken av pressen i slike sammenhenger, ettersom det er relativt få av innbyggerne i landet som leser aviser – særlig på landsbygda (HRW 2005b:22).

Ansatte i Flyktninghjelpen opplyste under møter i Liberia i september 2007 at folk har generelt høy tiltro til de nye militære styrkene som er under utdanning. De regnet med at dette kan ha sammenheng med at rekruttene later til å være godt kvalitetssikret før opptak, for å luke ut uskikkede som har gjort overgrep under borgerkrigen. Samtidig var det for tidlig å si hvordan de nye militære styrkene faktisk vil fungere i praksis, siden de pr september 2007 ikke hadde overtatt ansvaret fra UNMIL noe sted i Liberia.

Flyktninghjelpens stab understreket at den nye hæren med hensikt er holdt ganske liten, med 2000 soldater når den er fulltallig. Mange av oppgavene UNMIL-soldater har i dag skal dermed ikke overføres til Liberias hær, men til politiet.

6. RETTSAPPARATET

Høyesterett, Monrovia (foto: Georg Rønnevig).

6.1 SITUASJONEN I RETTSAPPARATET

I 2006 publiserte Crisis Group en rapport (2006b) om rettssystemet i Liberia. Rapporten tegner et uhyre dystert bilde, ikke bare av hvordan domstoler fungerer (og ikke fungerer), men også av den konkrete mangelen på nødvendig lovverk og det problematiske forholdet mellom formell og tradisjonell jus. Problemene i det formelle rettssystemet bekreftes av amerikanske myndigheters årlige rapport om menneskerettighetssituasjonen i Liberia:

Although the constitution and law provide for an independent judiciary, judges were subject to political, social, familial, and financial pressures, and corruption persisted in the judiciary. There were reports of executive branch influence over the judiciary. Judges regularly received bribes or other illegal gifts from damages that they awarded in civil cases. Judges sometimes requested bribes to try cases, release detainees from prison, or find defendants not guilty in criminal cases. Defense attorneys sometimes suggested that their clients pay a gratuity to appease or secure favorable rulings from judges, prosecutors, jurors, and police officers. By statute members of the bar must be graduates of a law school; however, some judges and magistrates were not lawyers. (US State Department 2007:seksjon 1e.)

I samme rapport trekkes det også fram andre problemer i rettsapparatet. Blant disse er utnevnte dommere som ikke tar opp embetene sine på landsbygda, mangel på infrastruktur utenfor Monrovia og følgene dette får med ujevn tilgang på rettsapparatet etter hvor i landet man bor.

I den siste kvartalsrapporten fra FNs generalsekretær beskrives situasjonen slik:

[...] deficiencies in the justice system are posing serious challenges to efforts to promote and protect human rights. There are recurring reports of court officials who continue to apply rules and procedures in an inconsistent manner, fail to observe minimum human rights standards and engage in corrupt practices. In addition, trial by ordeal is still practised in some areas, partially because of the absence of functioning courts and police in remote areas.

[...]

40. The development of the judicial and corrections system has been very slow. The judicial system is constrained by limited infrastructure, shortage of qualified personnel, lack of capacity to process cases, poor management and lack of the necessary will to institute reforms. As a result of these shortcomings, many Liberians have little confidence in the justice system.

41. Although State prosecutors are now assigned to every circuit court and most magistrates' courts, there are still insufficient public defence counsels assigned to the counties. As a result, many indigent defendants do not have access to legal counsel.

42. The state of the juvenile justice system is a source of deep concern. The sole juvenile court in Monrovia, as well as those county magistrates' courts which are authorized to exercise juvenile jurisdiction, lack qualified personnel. In addition, juveniles are often held for long periods in pre-trial detention with adults, or are either tried by magistrates' courts or released without trial. (UN Secretary General 2007b:8-9.)

Nyhetsbyrået IRIN rapporterer også at situasjonen særlig i provinsene er vanskelig, ikke minst fordi det er vanskelig å rekruttere dommere:

Many trained lawyers prefer to work in the private sector rather than take on assignments as rural judges battling poor working conditions and meagre salaries, court officials told IRIN.

"Because of the shortage of trained lawyers in the country, and because most of those trained want to work in the private sector, several parts of the country are without judges or magistrates present to preside over the courts," said criminal courts judge James Zota.

"This creates a serious problem for the administration of the rule of law in the interior," he added.

Rural judges often lack even a courtroom to work in, a desk to sit at or basic supplies such as stationery and typewriters.

Salaries for judges and magistrates, while comparable to most senior government officials, are less than US \$50 a month - enough to buy two sacks of rice. (IRIN 2006c.)

I Monrovia er forholdene også vanskelige:

Meanwhile in Monrovia, courts are struggling to shift huge backlogs of cases due to the failure of some government prosecutors to turn up in court.

Sikajepo Wolo, a criminal court judge, said some cases were seriously delayed after government prosecuting teams failed to follow up cases filed in courts. "I even issued orders to them to either come to court or face contempt charges," he said. (IRIN 2006c.)

Den vanskelige situasjonen i rettsapparatet får ikke bare konsekvenser for den generelle rettssikkerheten i Liberia, men også for en rekke fremdeles uavklarte eiendomskonflikter. Konfliktene står mellom tilbakevendte flyktninger og internt fordrevne på den ene siden og folk som enten ikke reiste eller vendte tilbake tidligere på den andre (se Landinfo 2008, kapittel 6, for mer informasjon om denne tematikken).

6.2 REFORM AV RETTSAPPARATET

Lederen for Catholic Justice and Peace Commission (JPC), Augustine Toe, understreket i møte med Landinfo i Monrovia i september 2007 at en gjenoppbygging av rettsapparatet i landet er svært viktig for å sikre en positiv utvikling. Dette må omfatte rettsapparatet ute i distriktene også, hvor dommere og andre ansatte må ta jobber utenfor Monrovia.

For å bøte på den vanskelige situasjonen i rettsapparatet, har UNMIL kontinuerlig ulike prosjekter i gang:

43. UNMIL has continued to provide training for legal and judicial officers. Since May 2006, 336 magistrates, 220 justices of the peace, 226 prosecutors, 147 magistrates' court clerks and 53 circuit and Supreme Court clerks have been trained. In addition, UNMIL has provided legal training to 351 immigration officers. Nine quick-impact projects for courthouses have been completed and work is ongoing on four other courthouses. However, considerable additional funding will be required to renovate all the courthouses in the country.

44. A bill to establish a law reform commission has been drafted with the support of UNMIL and the United States Institute of Peace. Once established, the commission is expected to undertake a comprehensive review of the laws of Liberia. UNMIL is assisting the Ministry of Justice in identifying laws to be repealed or reformed, including those that do not conform to international standards. In addition, the Mission is helping the Government to elaborate a policy framework for judicial reform. (UN Secretary General 2007b:9.)

Crisis Group har tidligere påpekt at det er nødvendig med mer omfattende reformer (Crisis Group 2006a:6-7). I sin rapport med fokus på rettsapparatet presenterer de detaljerte forslag til en rekke reformtiltak (Crisis Group 2006b). Siden disse forslagene i seg selv sier mye om hvor store mangler det juridiske systemet i Liberia har, siteres de i sin helhet.

Øyeblikkelige tiltak som bør igangsettes innen seks måneder (Crisis Group 2006b:ii):

- *Prosjekt for gjenoppbygging av rettslokaler i alle fylker*
- *Opplæringsprogram for dommere, forhørsdommere, fredsdommere og funksjonærer som administrerer tradisjonell rett*

- *Prosjekt for distribusjon av lovtekster og annet regelverk¹⁹*
- *Distribuere nødvendig utstyr til administrasjon*
- *Støtte ikkestatlige organisasjoner økonomisk og logistisk slik at de kan sette i gang rettshjelpetiltak på lokalplan*
- *Sikre at mindreårige ikke blir satt i forvaring*
- *Sikre at dommere som har tatt i mot dommerembeter (særlig utenfor Monrovia) faktisk er til stede*
- *Spre informasjon om ny lovgivning*
- *Fjerne tidligere stridende som okkuperer gummiplantasjer slik at disse områdene også kommer inn under rettsmyndighet*
- *Parlamentet må sikre tilstrekkelige tilskudd slik at nødvendige reformer kan gjennomføres*

Snarlige tiltak som bør igangsettes innen ett år (Crisis Group 2006b:ii-iii):

- *Styrke forholdet mellom lovfestet rett og tradisjonell rett*
- *Nedsette en kommisjon som skal revidere de arkaiske forskriftene som regulerer Liberias "indre områder" (Rules and Regulations Governing the Hinterland of Liberia)*
- *Gjennomgang og revisjon av lovverk som har med kjønn, handel, arbeid og statsborgerskap å gjøre*
- *Fremme kjønnslikestilling gjennom revisjon av lovverk som avgrenser kvinners rettigheter og etablering av lovverk som sikrer kvinner rett til selvbestemmelse innenfor reproduksjon og forbyr vold i hjemmet*
- *Heve lønnsnivået i rettsapparatet for å hindre korrupsjon*
- *Organisere rådgivende nasjonale høringer for å sikre bred enighet om reformprosessen*
- *Nedsette en kommisjon for å vurdere konstitusjonell reform*

Langsiktige tiltak som bør igangsettes innen to år (Crisis Group 2006b:iii):

- *Reform av høyere domstoler som tiltak mot korrupsjon og problemer med ansvarsforhold*
- *Innføre pliktig kvartalsmessig rapportering for alle nivåer av rettsapparatet*
- *Utgi en revidert yrkesvegledning for rettsfunksjonærer og advokater*

¹⁹ Susan Heintz i Flyktningshjelpen, som selv er jurist fra Harvard, opplyste i møte med Landinfo i Ganta i september 2007 at det faktisk er en privatperson bosatt i USA av liberiansk bakgrunn som innehar opphavsrettighetene til hele det såkalt tradisjonelle lovverket i Liberia. Liberianske myndigheter har ikke prøvd denne spesielle saken for amerikansk rett, og er således prisgitt å betale store summer til en privatperson for å kunne utstyre eget rettsapparat med en stor del av sitt eget lovverk.

- *Opprette en juridisk kommisjon som skal oppnevne dommere, hvor mindre enn halvparten av medlemmene bør være utnevnt av presidenten. Både representanter fra rettsapparatets ulike nivåer, justisdepartementet, innenriksdepartementet, advokatforeningen, Arthur Grimes School of Law og legfolk bør være representert*

Som kildematerialet sitert i del 6.1 viste, så er det skjedd relativt lite på denne fronten, også siden Crisis Group presenterte sin rapport i april 2006.

7. SANNHETS- OG FORSONINGSKOMMISJONENS VIRKSOMHET

Liberias sannhets- og forsoningskommisjon satte i gang arbeidet sitt 5. juni 2006. I henhold til tiltredelseserklæringen, er den ment å samle informasjon om ”menneskerettighetsovergrep av alle slag som folk enten har vært vitne til eller offer for, inkludert massakre, drap, plyndring, voldtekt og mordbrann”. President Sirleaf-Johnson har derimot motsatt seg opprettelsen av en egen krigsforbryterdomstol:

But there has been a mounting public campaign for the establishment of a war crimes court instead of a truth commission. And last week, the Liberian parliament debated a petition by a group named Forum for the Establishment of a War Crimes Court demanding the trial of former warlords. The group's petition included a catalogue documenting abuses.

Presidential spokesman Cyrus Badio told reporters however that Sirleaf disapproved of the formation of a war crimes court. "All Liberia needs is a truth and reconciliation commission now to heal the wounds of the past," the spokesman said. (IRIN 2006a.)

Kommisjonens arbeid ble imidlertid suspendert i mars 2007:

47. The mandate of the Truth and Reconciliation Commission is due to expire in September 2008. Thus far, the Commission has only recorded 5,000 out of an estimated 30,000 statements. In addition, it has received only \$2.2 million out of a projected initial operating budget of US\$ 14 million. The work of the Commission was suspended earlier this year owing to management and transparency problems. In March, a joint working group comprised of representatives of the Commission and the International Contact Group on Liberia was established to assist the Commission in overcoming these challenges. So far, the working group has proposed revisions to the budget, provided policy guidelines, developed a work plan and revised the staffing strength and personnel policies of the Commission. (UN Secretary General 2007b:10.)

I november 2007 kunngjorde kommisjonen at den kommer til å gjenoppta arbeidet sitt med nye åpne høringer fra 8. januar 2008 (TRC 2007). I slutten av oktober 2007 fikk kommisjonen overført fire tusen sider amerikansk dokumentasjon på menneskerettighetsovergrep begått i Liberia fra slutten av 1970-tallet fram til i dag. Dette som et supplement til materialet som blir innhentet gjennom høringene og annet arbeid i regi av kommisjonen (BBC 2007).

8. RITUELLE DRAP

I amerikansk UD sin årlige rapport om menneskerettighetssituasjonen i Liberia for 2006 opplyses det at det er kommet rapporter om rituelle drap:

Ritualistic killings, in which body parts used in traditional indigenous rituals were removed from the victim, reportedly occurred during the year. The number of such killings was difficult to ascertain since police often described deaths as accidents or suicides, even when body parts were removed. No one was prosecuted for such killings during the year.

On July 6, the government arrested five "heartmen" suspected of committing ritualistic killings in Ganta, Nimba County. On July 18, the Nimba County superintendent urged residents to oppose ritualistic killings of any kind. (US State Department 2006:seksjon 1a.)

Forestillinger om rituelle drap er svært utbredt i Liberia (og Vest-Afrika ellers), både historisk sett og i moderne tid. Forskere som fokuserer på Liberia er imidlertid uenige om i hvilken grad disse forestillingene om rituelle drap og kannibalisme gjenspeiler reelle tilfeller hvor folk har blitt tatt av dage.²⁰ Den anerkjente Liberiaforskeren Stephen Ellis legger til grunn at slike rituelle drap har forekommet og fortsatt foregår (Ellis 1999:249-256). Han blir imidlertid kritisert for å fokusere for mye på dette av andre, for eksempel av den svenske antropologen Mats Utas:

Stories of cannibalistic rituals among combatants during the civil war were widely told and most Liberians never doubted their validity. Clearly such rituals took place, but it appears to me that the regularity is exaggerated by Liberians, by international media, and in some academic writing (as for instance in Ellis 1999; 2000; 2001). (Utas 2003:56, n2.)

Utas forklarer også at rykter om slike ritualer ofte kan være like virkningsfulle som å faktisk utføre dem:

To a limited extent human body parts were used for ritual matters, more so during the war. However the rumour that a particular patron took part in such rituals, and thus possessed the powers that they are believed to produce, is what is of primary interest for him/her. The very employment of a ritual specialist and the resultant public knowledge about it is a power-boost in itself. [...] Playing on people's ideas of magic, functions as a symbolic membrane of power. (Utas 2003:146.)

Lederskap er i det hele tatt et problematisk tema, for det er en gjengs forestilling i Liberia at man ikke kan innta en lederposisjon uten å ha måttet bryte moralregler – "Leadership is to a certain extent seen as amoral, and to seize a leading position one has to go through moral badlands" (Utas 2003:150). Det forutsettes dermed at personer i maktposisjoner har begått moralsk tvilsomme handlinger – til og med ritualdrap og kannibalisme.

²⁰ Forestillingene går både på at mennesker blir drept som del av religiøse ritualer, at mennesker blir drept fordi noen ønsker å bruke kroppsdeler i slike ritualer og på at det begås likskjending av mennesker som er døde av andre årsaker for å skaffe kroppsdeler til bruk i ritualer.

Fordi drap som dette skjer i forbindelse med religiøse ritualer som skal skje i dypeste hemmelighet, vil det være svært vanskelig å finne noen klare tall på hvor utbredt dette fenomenet er, eller hvem som er mest utsatt. Forskningen på temaet generelt støtter imidlertid Mats Utas' konklusjon om at vanlige forestillinger om dette er svært overdrevne sett, siden de fleste mennesker har dype sperrer mot kannibalisme og ritualdrap.²¹

Det blir også vanskelig å si noe konkret om hva slags muligheter til beskyttelse noen som står i fare for å bli drept i forbindelse med slike ritualer kan sies å ha. Det er imidlertid grunn til å spørre seg hvor sannsynlig det er at mulige ofre for slike drap vil få nyss om at de står i slik fare. Utfra studier av avisartikler og rettsbøker fra Liberia, påpeker Stephen Ellis at ofrene som regel er tilfeldige (Ellis 1999:73, 222, 243, 249-256, 264).

²¹ Jeg viser her til viktige forskere på denne problematikken i Vest-Afrika ellers som Misty L. Bastian (Nigeria), Peter Geschiere (Kamerun), Birgit Meyer (Ghana) og Rosalind Shaw (Sierra Leone).

9. REFERANSER

Skriftlige kilder

- AMNESTY, 2007. *Report 2007: Liberia*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://thereport.amnesty.org/eng/Regions/Africa/Liberia> [nedlastet 18.12.2007].
- BBC, 2007. Liberia to get US abuses report. *BBC News*, 31. oktober. Tilgjengelig fra <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7070694.stm> [nedlastet 18.12.2007].
- BERGNER, DANIEL, 2005. Policeman to the World. *Granta 92 – The View from Africa*. London: Granta, desember, s191-214.
- BØÅS, MORTEN & ANNE HATLØY, 2006. *After the 'Storm' – Economic activities among returning youths. The case of Voinjama*. Oslo: Fafo. Tilgjengelig fra <http://fafo.no/pub/rapp/523/523.pdf> [nedlastet 18.12.2007].
- CRISIS GROUP, 2004a. *Rebuilding Liberia: Prospects and Perils*. Brussel: Crisis Group, 30. januar. Tilgjengelig fra http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/west_africa/075_rebuilding_liberia_prospects.pdf [nedlastet 18.12.2007].
- CRISIS GROUP, 2004b. *Liberia and Sierra Leone: Rebuilding Failed States*. Brussel: Crisis Group, 8. desember. Tilgjengelig fra http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/west_africa/087_liberia_and_sierra_leone_rebuilding_failed_states.pdf [nedlastet 18.12.2007].
- CRISIS GROUP, 2006a. *Liberia: Staying Focused*. Brussel: Crisis Group, 13. januar. Tilgjengelig fra http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/west_africa/b036_liberia_staying_focused.pdf [nedlastet 18.12.2007].
- CRISIS GROUP, 2006b. *Liberia: Resurrecting the Justice System*. Brussel: Crisis Group, 6. april. Tilgjengelig fra http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/west_africa/107_liberia_resurrecting_the_justice_system.pdf [nedlastet 18.12.2007].
- CRISIS GROUP, 2006c. *Guinea in Transition*. Brussel: Crisis Group, 11. april. Tilgjengelig fra http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/west_africa/b037_guinea_in_transition.pdf [nedlastet 18.12.2007].
- ELLIS, STEPHEN, 1999. *The Mask of Anarchy – The Destruction of Liberia and the Religious Dimension of an African Civil War*. New York: New York University Press.
- HRW, 2005a. *Youth, Poverty and Blood – The Lethal Legacy of West Africa's Regional Warriors*. New York: Human Rights Watch, 13. april. Tilgjengelig fra <http://hrw.org/reports/2005/westafrica0405/westafrica0405.pdf> [nedlastet 18.12.2007].

- HRW, 2005b. *Liberia at a Crossroads: Human Rights Challenges for the New Government*. New York: Human Rights Watch, 30. september. Tilgjengelig fra <http://hrw.org/backgrounder/africa/liberia0905/liberia0905.pdf> [nedlastet 18.12.2007].
- HRW, 2007. *World Report 2007: Liberia*. New York: Human Rights Watch, 11. januar. Tilgjengelig fra <http://hrw.org/wr2k7/pdfs/liberia.pdf> [nedlastet 18.12.2007].
- IRIN, 2006a. LIBERIA: Truth Commission now at work. Monrovia: *IRIN News*, 5. juni. Tilgjengelig fra <http://irinnews.org/report.asp?ReportID=53740> [nedlastet 18.12.2007].
- IRIN, 2006b. LIBERIA: Public to help spot criminals amid new army recruits. Monrovia: *IRIN News*, 28. juni. Tilgjengelig fra <http://irinnews.org/report.asp?ReportID=54277> [nedlastet 18.12.2007].
- IRIN, 2006c. LIBERIA: Too few judges, too many cases snag rule of law. Monrovia: *IRIN News*, 28. juni. Tilgjengelig fra <http://irinnews.org/report.aspx?reportid=59494> [nedlastet 18.12.2007].
- IRIN, 2007a. LIBERIA: Ex-combatants riot. Monrovia: *IRIN News*, 9. februar. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=70075> [nedlastet 18.12.2007].
- IRIN, 2007b. CÔTE D'IVOIRE: UN “deeply concerned” about failing peace effort. Dakar: *IRIN News*, 11. oktober. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=74748> [nedlastet 18.12.2007].
- IRIN, 2007c. CÔTE D'IVOIRE: Government, former rebels thwarting arms inspections, UN says. Dakar: *IRIN News*, 25. oktober. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=74991> [nedlastet 18.12.2007].
- LANDINFO, 2008. *Temanotat – Liberia: Situasjonen for tilbakevendte flyktninger og internt fordrevne*. Oslo: Landinfo, 14. januar. Tilgjengelig fra <http://www.landinfo.no>.
- TRC, 2007. *Public Statement on the Commencement of Public Hearings*. Monrovia: Truth and Reconciliation Commission of Liberia, 21. november. Tilgjengelig fra <https://www.trcofliberia.org/news-1/press-releases/public-statement-on-the-commencement-of-public-hearings-11-21-2007> [nedlastet 18.12.2007].
- UNMIL, 2006. *Human Rights in Liberia’s Rubber Plantations: Tapping into the Future*. Monrovia: UNMIL, mai 2006. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/cgi-bin/tehis/vtx/refworld/rwmain?docid=473dade10> [nedlastet 18.12.2007].
- UN SECRETARY GENERAL, 2006a. *Tenth progress report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Liberia*. New York: UN Security Council, 14. mars. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/Docs/sc/sgrep06.htm> [nedlastet 18.12.2007].

- UN SECRETARY GENERAL, 2006b. *Eleventh progress report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Liberia*. New York: UN Security Council, 9. juni. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/Docs/sc/sgrep06.htm> [nedlastet 18.12.2007].
- UN SECRETARY GENERAL, 2006c. *Twelfth progress report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Liberia*. New York: UN Security Council, 14. september. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/Docs/sc/sgrep06.htm> [nedlastet 18.12.2007].
- UN SECRETARY GENERAL, 2006d. *Thirteenth progress report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Liberia*. New York: UN Security Council, 11. desember. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/Docs/sc/sgrep06.htm> [nedlastet 18.12.2007].
- UN SECRETARY GENERAL, 2007a. *Fourteenth progress report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Liberia*. New York: UN Security Council, 14. mars. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/Docs/sc/sgrep07.htm> [nedlastet 18.12.2007].
- UN SECRETARY GENERAL, 2007b. *Fifteenth progress report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Liberia*. New York: UN Security Council, 8. august. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/Docs/sc/sgrep07.htm> [nedlastet 18.12.2007].
- US STATE DEPARTMENT, 2006. *Country Reports on Human Rights Practices – Liberia 2005*. Washington: US State Department, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, 8. mars. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2005/61577.htm> [nedlastet 18.12.2007].
- US STATE DEPARTMENT, 2007. *Country Reports on Human Rights Practices – Liberia 2006*. Washington: US State Department, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, 6. mars. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2006/78742.htm> [nedlastet 18.12.2007].
- UTAS, MATS, 2003. *Sweet Battlefields: Youth and the Liberian Civil War*. PhD-avhandling. Universitetet i Uppsala. Tilgjengelig fra <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-3483> [nedlastet 18.12.2007].
- UTRIKESDEPARTEMENTET, 2007. *Liberia: Rapport om de mänskliga rättigheterna 2006*. Stockholm: Utrikesdepartementet, 6. mars. Tilgjengelig fra http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_s_how_document.490.=1 [nedlastet 18.12.2007].

Samtalepartnere – møter i Liberia 6.-15. september 2007

- AFELL (Association of Female Lawyers of Liberia) – Cllr. Deweh Gray
- Bureau of Immigration – Chris Massaquoi, Commissioner

- Flyktningshjelpen (NRC – Norwegian Refugee Council)
 - Monrovia: Carsten Hansen, stedlig representant; Monika Olsen; Francis Paasewe
 - Tubmanburg: Unni Lange; lokal stab
 - Ganta: Susan Heintz; Francis Paasewe
- JPC (Catholic Justice and Peace Commission) – Cllr. Augustine Toe
- LRRRC (Liberia Refugee Repatriation and Resettlement Committee) – John Saah Nyumah og stab
- Mercy Ships – Solfrid Quist
- UNHCR – Sharon Cooper, Senior Protection Officer
- UNMIL – David Moussa Ntambara, Child Protection Advisor